**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

**મેસર્સ કોન્ટિનેન્ટલ કન્સ્ટ્રક્શન લિમિટેડ**

**વિરુદ્ધ**

**યુ.પી. રાજ્ય**

**સપ્ટેમ્બર ૨૨, ૨૦૦૩**

**[વી.એન. ખરે, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી અને એસ.બી. સિંહા, ન્યાયમૂર્તી]**

*આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦–કલમો ૯, ૩૦ અને ૩૩–અપીલકર્તા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વધારાની માટી અને પથ્થરના દાવા સંબંધિત વિવાદ લવાદ સમક્ષ મોકલવામાં આવ્યો–સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી કબૂલાતના આધારે અમ્પાયર દ્વારા કારણો વિનાના એવોર્ડ મારફત દાવાનો એક ભાગ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો–સિવિલ જજે એવોર્ડને કોર્ટનો હુકમ બનાવવા માટેની અરજી સામેના વાંધાઓને મંજૂર કર્યા–હાઇકોર્ટે એવોર્ડ રદ કરતા હુકમને*

*બહાલ રાખ્યો–અપીલમાં કોર્ટે ઠેરવેલ કે, એવોર્ડ વાજબી હતા કારણ કે તે રેકર્ડ પરના દસ્તાવેજો અને તે જ પક્ષકારો વચ્ચેના એક કેસમાં હાઇકોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાને રાખીને કરવામાં આવેલી કબૂલાતના આધારે આપવામાં આવ્યા હતા–સામાવાળા દ્વારા આવી કબૂલાત સામે કોઈ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો અને માત્ર દાવાને નકારતું અસ્પષ્ટ નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું–વધુમાં, અમ્પાયર કરારની મર્યાદા બહાર ગયા ન હતા.*

*કલમ ૩૦–કોર્ટની હકૂમત–એવોર્ડ સામેના વાંધા પર નિર્ણય કરતી વખતે મર્યાદિત હકૂમત–જ્યાં સુધી લવાદે પોતે અથવા કાર્યવાહીમાં ગેરવર્તણૂક કરી ન હોય અથવા એવોર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે કોઈ દેખીતી ભૂલ અસ્તિત્વમાં ન હોય તે સિવાય કોઈ દખલગીરી નહીં.*

**અપીલકર્તા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વધારાની માટી અને પથ્થરના દાવા અંગે પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો અને મતભેદો ઉદ્ભવ્યા હતા. આ બાબતો લવાદ સમક્ષ મોકલવામાં આવી હતી. સામાવાળાએ કોઈ લવાદની નિમણૂક કરી ન હતી અને તેથી અપીલકર્તાએ તેના દ્વારા નિમાયેલા લવાદને આ કેસમાં આગળ વધવા માટે વિનંતી કરી હતી. સામાવાળાએ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ સમક્ષ આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમો ૩૩ અને ૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી, જે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટે, અપીલમાં, બંને પક્ષકારોને લવાદોની**

નિમણૂક કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. જોકે, વૈધાનિક સમયગાળામાં કોઈ એવોર્ડ આપી શકાયો ન હતો અને લવાદ કરાર અનુસાર આ કેસ અમ્પાયરને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો હતો. અમ્પાયરે કારણો વિનાના એવોર્ડ દ્વારા વધારાના જથ્થાના અર્થફિલના દાવા પેટે રૂ. ૭,૨૯,૭૬૪.૦૦ ની રકમ અને રોકફિલના દાવા પેટે રૂ. ૮,૭૪,૨૫૬.૦૦ ની રકમ એનાયત કરી હતી. સામાવાળાએ સદર એવોર્ડને કોર્ટનો હુકમ બનાવવા માટેની અરજી સામે સદર અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા. સિવિલ જજે અરજી મંજૂર કરી અને એવોર્ડ રદ કર્યા. હાઇકોર્ટે એ કારણોસર અપીલો ફગાવી દીધી હતી કે કરાર મુજબ અપીલકર્તા માટી અથવા પથ્થર પૂરા પાડવા માટે કોઈ વધારાનો દાવો કરવા માટે હકદાર ન હતા. તેથી હાલની અપીલ.

અપીલકર્તાએ એવી દલીલ કરી હતી કે વધારાના દાવા માટેની હકદારી અંગેના પ્રશ્ન પર હાઇકોર્ટ દ્વારા તે જ પક્ષકારો વચ્ચેના એક કેસમાં પહેલેથી જ વિચારણા કરવામાં આવી હતી, જેમાં આવા દાવાને ચાલવાપાત્ર ઠેરવવામાં આવ્યો હતો; કારણો વિનાનો એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી નીચેની અદાલતો કેસના ગુણદોષમાં પ્રવેશવા માટે વાજબી ન હતી; લવાદ પાસે કરારનું સ્વતંત્ર રીતે અર્થઘટન કરવાની હકૂમત હોવાથી એવોર્ડ વિકૃત હતા તેવા કોઈ તારણના અભાવે નીચેની અદાલતોએ એવોર્ડમાં દખલગીરી કરવી જોઈતી ન હતી; સામાવાળાએ અમ્પાયર સમક્ષ વધારાના દાવાની હકદારી સ્વીકારી હતી

અને ત્યાર બાદ જ એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યા હતા; અને અમ્પાયરે અપીલકર્તાના કુલ દાવાઓમાંથી માત્ર એક ભાગ જ મંજૂર કર્યો હતો.

સામાવાળાએ એવી દલીલ કરી હતી કે અમ્પાયર કરારની શરતોથી બંધાયેલા હતા અને તેની બહાર જઈ શક્યા ન હોત અને અપીલકર્તાના કોઈપણ દાવાને સ્વીકારવામાં આવ્યો ન હોવાની અસર ધરાવતી એફિડેવિટ સિવિલ જજ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

અપીલો મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧. એવોર્ડના માત્ર વાંચનથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે સામાવાળાએ અપીલકર્તાના દાવાનો એક ભાગ સ્વીકાર્યો હતો, જેને બદલામાં અમ્પાયર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. આવી કબૂલાત સંભવતઃ રેકર્ડ પરના દસ્તાવેજો અને તે જ પક્ષકારો વચ્ચેના કેસમાં હાઇકોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાને રાખીને કરવામાં આવી હતી. એવોર્ડ કારણો સહિતનો હોવો જોઈતો હતો કે નહીં તે પ્રશ્ન સાથે કામ કરતી વખતે, સામાવાળા દ્વારા આ કબૂલાત સામે કોઈ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો અને દાવાને નકારતું એક અસ્પષ્ટ નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું. રેકર્ડ પરથી એ સાબિત થતું નથી કે આવી કોઈ કબૂલાત કરવામાં આવી ન હતી. [૧૦૦૮–એ–સી]

૨. અમ્પાયરે અપીલકર્તાના દાવા પર નિર્ણય કરવાનો હતો અને તે હેતુ માટે તેમણે પક્ષકારોના વર્તનની સામે કરારના નિયમો અને શરતોને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર હતી. આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં તેઓ કરારની મર્યાદા બહાર ગયા હોય. કરારના અર્થઘટન અને/અથવા તેના અમલને લગતી બાબત લવાદો સમક્ષ વિચારણા માટે આવી હતી, તેથી, આ બાબત સ્પષ્ટપણે અમ્પાયરની હકૂમતની અંદર હતી. [૧૦૦૮–ઈ, એફ]

૩. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ પોતાની હકૂમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે કોર્ટ માત્ર ત્યારે જ એવોર્ડમાં દખલ કરી શકે છે જ્યારે લવાદે પોતે અથવા કાર્યવાહીમાં ગેરવર્તણૂક કરી હોય અથવા એવોર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે કોઈ દેખીતી ભૂલ અસ્તિત્વમાં હોય. અમ્પાયરે મનસ્વી રીતે, અતાર્કિક રીતે, લહેરી રીતે અથવા કરારથી સ્વતંત્ર રીતે કાર્ય કર્યું હોવાનું અથવા કરારની સભાન અવગણના કરી હોવાનું જણાયું ન હતું, જે એવોર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે સ્પષ્ટ હતું. [૧૦૦૮–જી, એચ, ૧૦૦૯–એ]

૪. સદર અધિનિયમની કલમ ૩૦ ના સંદર્ભમાં એવોર્ડ સામેના વાંધા પર નિર્ણય કરતી વખતે કોર્ટ ખૂબ જ મર્યાદિત હકૂમતનો ઉપયોગ કરે છે. હાલના કેસમાં, અમ્પાયરે માત્ર દાવાઓ રજૂ કર્યા અને અમુક રકમ એનાયત કરી. કારણો વિનાનો એવોર્ડ પસાર કરતી વખતે, તેમણે આવું શા માટે કર્યું અથવા શું કરવામાં

**આવ્યું તે દર્શાવતો પોતાનો વિચાર જાહેર કર્યો ન હતો. નીચેની અદાલતો માત્ર પોતાની મરજીના આધારે એવોર્ડમાં દખલગીરી કરી શકી ન હોત. [૧૦૦૯–બી, સી]**

યુ.પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ એલાઈડ કન્સ્ટ્રક્શન, (૨૦૦૩) ૬ સ્કેલ ૨૬૫, નું અનુસરણ કરવામાં આવ્યું.

મેસર્સ સુદર્શન ટ્રેડિંગ કંપની વિરુદ્ધ કેરળ સરકાર અને અન્ય, [૧૯૮૯] ૨ એસ.સી.સી. ૩૮, નો આધાર રાખવામાં આવ્યો.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ૧૯૯૭ ની સિવિલ અપીલ નંબર ૮૪૩૧.

એફ.એ.એફ.ઓ. નંબર ૯૨૯/૧૯૯૫ માં અલ્હાબાદ હાઇકોર્ટના તારીખ ૩.૪.૯૭ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

સાથે

૧૯૯૭ ની સિવિલ અપીલ નંબર ૮૪૫૩.

અપીલકર્તા તરફે શિવ કુમાર સૂરી.

સામાવાળા તરફે સુબોધ માર્કંડેય અને અશોક કે. શ્રીવાસ્તવ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી એસ.બી. સિંહા દ્વારા આપવામાં આવેલ.

એસ.બી. સિંહા, ન્યાયમૂર્તી: કાયદા અને હકીકતના સમાન પ્રશ્નો ધરાવતી આ બંને અપીલો એકસાથે સુનાવણી માટે લેવામાં આવી હતી અને આ સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

હકીકતો:

અહીંના પક્ષકારોએ ઓબરા ડેમ, પાવર હાઉસ, બાંધકામો અને આનુષંગિક કામોના નિર્માણના હેતુ માટે તારીખ ૨૦ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૪ નો એક કરાર કર્યો હતો. માટી અને પથ્થરના વધારાના જથ્થા પૂરા પાડવા અંગે પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદો અને મતભેદો ઉદ્ભવ્યા હોવાથી, આ બાબત લવાદ સમક્ષ મોકલવામાં આવી હતી.

૨૩.૮.૧૯૭૨ જેટલા જૂના સમયમાં, અહીંના અપીલકર્તાએ અર્થફિલ અને રોકફિલના સંબંધમાં કરારની કલમ ૧૭ માં સમાવિષ્ટ આર્બિટ્રેશન કરારનો સહારો લીધો હતો, જે ૫૩મા રનિંગ બિલથી ૮૮મા રનિંગ બિલ સુધી નોંધાયેલ હતો. અપીલકર્તા દ્વારા એક શ્રી જે.એસ. પુઙ્ઘીની લવાદ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. સામાવાળાએ કોઈ લવાદની નિમણૂક ન કરી હોવાથી અપીલકર્તાએ સદર લવાદને એકમાત્ર લવાદ તરીકે આ કેસમાં આગળ વધવા માટે વિનંતી કરી

હતી જેના પર તેમણે રેફરન્સ સ્વીકાર્યો હતો. અહીંના સામાવાળાએ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજની કોર્ટ સમક્ષ આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમો ૩૩ અને ૯ ના સંદર્ભમાં હોવાનું મનાતી અરજી દાખલ કરી હતી જે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ડિસ્ટ્રિક્ટ જજના ચુકાદાથી વ્યથિત અને અસંતુષ્ટ થઈને, અપીલકર્તાએ અલ્હાબાદ હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. હાઇકોર્ટે તારીખ ૧૭.૪.૧૯૮૦ ના હુકમ દ્વારા નિર્દેશ આપ્યો હતો કે કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા અનુક્રમે ૨૮.૧૨.૧૯૬૭ અને ૧૫.૬.૧૯૬૮ પછીના સમયગાળા માટે કરવામાં આવેલા માટી અને પથ્થરના કામ માટેના વધારાના ચાર્જીસના દાવા અંગેના વિવાદોના ઉકેલ માટે કોન્ટ્રાક્ટર અને રાજ્ય સરકાર બંને પોતાના સંબંધિત લવાદોનું નામાંકન કરશે. ત્યાર બાદ પક્ષકારોએ લવાદો સમક્ષ પોતાના સંબંધિત દાવા નિવેદનો, બચાવ નિવેદનો અને પ્રત્યુત્તરો દાખલ કર્યા હતા. જોકે, વિદ્વાન લવાદ દ્વારા વૈધાનિક સમયગાળામાં કોઈ એવોર્ડ આપી શકાયો ન હતો કારણ કે વિવાદો અને મતભેદો લવાદ કરાર અનુસાર અમ્પાયરને સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યા હતા. પક્ષકારોની સંમતિથી સિવિલ જજ, સોનભદ્રની કોર્ટ દ્વારા અમ્પાયરની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

અહીંના અપીલકર્તાએ ઉછીના લીધેલા વિસ્તારોમાંથી મેળવેલા બાહ્ય સ્ત્રોતોમાંથી ખોદકામ કરાયેલા ૮,૪૫,૩૧૯.૪૭૧ ઘન મીટર અર્થફિલના વધારાના જથ્થા પર દર ૧૦૦ ઘન મીટર દીઠ રૂ. ૮૮૦.૯૧ ના દરે રૂ.

૪૩,૫૦,૯૫૮.૪૮ ની રકમ માટે દાવાનું નિવેદન દાખલ કર્યું હતું. તેણે બાહ્ય સ્ત્રોતો/ક્વોરીઓમાંથી ખોદકામ કરાયેલા ૧,૬૬,૫૨૪.૯૨૭ ઘન મીટર પથ્થરના વધારાના જથ્થા માટે દર ૧૦૦ ઘન મીટર દીઠ રૂ. ૧૫૯૦ ના દરે રૂ. ૨૬,૪૭,૭૪૬.૩૪ નો દાવો પણ કર્યો હતો. પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદોના નિર્ણય માટે નિમાયેલા અમ્પાયર, કે જેઓ અહીંના સામાવાળાના નિવૃત્ત ઇજનેર-ઇન-ચીફ હતા, તેમણે અર્થફિલના વધારાના જથ્થાના દાવા પેટે રૂ. ૭,૨૯,૭૬૪.૦૦ ની રકમ અને રોકફિલના દાવાના સંબંધમાં રૂ. ૮,૭૪,૨૫૬.૦૦ ની રકમ એનાયત કરી હતી. અહીંના અપીલકર્તાએ સદર એવોર્ડને કોર્ટનો હુકમ બનાવવા માટે અરજીઓ દાખલ કરી હતી. જોકે, સામાવાળાએ આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૩૦ ના સંદર્ભમાં તેની સામે વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા. તારીખ ૨૩.૮.૧૯૯૫ ના હુકમના આધારે સામાવાળાની સદર અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને સિવિલ જજ, (સિનિયર ડિવિઝન) મિર્ઝાપુર દ્વારા એવોર્ડ રદ કરવામાં આવ્યા હતા. અહીંના અપીલકર્તાએ તેની સામે અપીલો દાખલ કરી હતી જેને હાઇકોર્ટ દ્વારા અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એ કારણોસર ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે કરારની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં અહીંના અપીલકર્તા માટી અથવા પથ્થર પૂરા પાડવા માટે કોઈ વધારાનો દાવો કરી શકતા ન હતા.

રજૂઆતો:

અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી શિવ કુમાર સૂરી અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એવી રજૂઆત કરશે કે માટી અને પથ્થરના કામની વધારાની આઇટમ અંગેનો દાવો કરી શકાય કે નહીં તે પ્રશ્ન અલ્હાબાદ હાઇકોર્ટ દ્વારા એફએએફઓ નંબર ૧૫૫/૧૯૭૫ (મેસર્સ કોન્ટિનેન્ટલ કન્સ્ટ્રક્શન (પી.) લિમિટેડ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય) માં વિચારવામાં આવ્યો હતો કે નહીં જેનો ૧૭મી એપ્રિલ, ૧૯૮૦ ના રોજ નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે આવો દાવો ચાલવાપાત્ર છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એવોર્ડ કારણો વિનાનો હોવાથી, વિદ્વાન સિવિલ જજ, મિર્ઝાપુર અને હાઇકોર્ટે કેસના ગુણદોષમાં પ્રવેશીને ગેરકાયદેસર રીતે અને હકૂમત વિના કાર્ય કર્યું હોવાનું માનવું જ રહ્યું. વિદ્વાન વકીલ એવી ભારપૂર્વક રજૂઆત કરશે કે લવાદ પાસે કરારનું સ્વતંત્ર રીતે અર્થઘટન કરવાની જરૂરી હકૂમત હતી અને એવોર્ડ પ્રથમદર્શી રીતે વિકૃત હતા તેવા કોઈ તારણના અભાવે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદાઓના આધારે તેને રદ કરી શકાયા ન હોત.

અમારું ધ્યાન એ હકીકત તરફ દોરવામાં આવ્યું છે કે અમ્પાયર સમક્ષ પણ સામાવાળાએ સ્વીકાર્યું હતું કે અહીંના અપીલકર્તા અનુક્રમે ૮,૪૫,૩૧૯.૪૭૧ ઘન મીટર અને ૧,૬૬,૫૨૪.૯૨૭ ઘન મીટરની હદ સુધી માટી અને પથ્થરના સ્વીકૃત કુલ જથ્થાની વધારાની આઇટમો માટે હકદાર છે અને માત્ર આવી કબૂલાતના સંદર્ભમાં જ એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યા છે.

વિદ્વાન વકીલ એવી રજૂઆત કરશે કે એવોર્ડ પરથી જણાય છે કે જોકે અપીલકર્તાના દાવાઓ રૂ. ૪૩,૫૦,૯૫૮.૪૮ અને રૂ. ૨૬,૪૭,૭૪૬.૩૪ ની રકમ માટે હતા; વિદ્વાન અમ્પાયરે તેની તરફેણમાં માત્ર રૂ. ૭,૨૯,૭૬૪.૦૦ અને રૂ. ૮,૭૪,૨૫૬.૦૦ ની રકમ જ મંજૂર કરી હતી.

બીજી તરફ, સામાવાળાઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સુબોધ માર્કંડેય એવી રજૂઆત કરશે કે અમ્પાયર કરારની શરતોથી બંધાયેલા હતા અને તેની બહાર જઈ શક્યા ન હોત. વિદ્વાન વકીલ એવી રજૂઆત કરશે કે સિવિલ જજ, મિર્ઝાપુર સમક્ષ એવી અસર ધરાવતી એફિડેવિટ દાખલ કરવામાં આવી હતી કે ખાતાએ સામાવાળાના કોઈપણ દાવાને સ્વીકાર્યો નથી. સદર રજૂઆતના સમર્થનમાં, વિદ્વાન વકીલે સિવિલ જજ, મિર્ઝાપુરની કોર્ટમાં ૧૯૯૩ ના કેસ નંબર ૯૧ અને ૧૯૯૩ ના કેસ નંબર ૯૨ માં દાખલ કરાયેલ એક શ્રી ઉમા નાથ મિશ્રાની એફિડેવિટ અમારી સમક્ષ રજૂ કરી છે.

તારણો:

એ વાતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે પક્ષકારો વચ્ચે લવાદ કરાર અસ્તિત્વમાં હતો, જે આ કેસની હકીકત પરથી જણાશે, જેમ કે અગાઉ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, વિદ્વાન અમ્પાયરે કારણો વિનાનો એવોર્ડ પસાર કર્યો હતો.

અમ્પાયરે તેમના એવોર્ડમાં નોંધ્યું છે:

"ઉછીના લીધેલા વિસ્તારમાંથી મેળવેલી માટી સાથે ૧૦,૩૩,૭૦૨.૩૦૬ ઘન મીટર અર્થફિલના જથ્થાને આવરી લેતા, ૫૩મા રનિંગ બિલથી ૮૮મા રનિંગ બિલ સુધી ડેમ એમ્બેન્કમેન્ટમાં અર્થફિલના કામ પેટે રૂ. ૪૩,૫૦,૯૫૮.૪૮ (વત્તા વ્યાજ અને ખર્ચ) ની રકમનો દાવો નંબર ૧. સદર જથ્થા સામે, સામાવાળાઓએ આ દાવા માટે ૮,૪૫,૩૧૯.૪૭૧ ઘન મીટરનો જથ્થો સ્વીકાર્યો હતો અને આ દાવેદારો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. દાવેદારોએ પરિશિષ્ટની આઇટમ નંબર ૬૪ માં પૂરા પાડવામાં આવેલા દર ૧૦૦ ઘન મીટર દીઠ રૂ. ૪૬૦.૦૦ ના દર ઉપરાંત દર ૧૦૦ ઘન મીટર દીઠ રૂ. ૪૨૦.૯૧ ના દરનો દાવો કર્યો છે, અને ડેમ, પાવર હાઉસ, સ્પિલવે, એપ્રોચ અને ટેઇલ રેસ ચેનલોના ખોદકામ સિવાયના ઉછીના વિસ્તારો અને સ્ત્રોતોમાંથી સામગ્રી ઉછીની લીધા પછી ડેમ એમ્બેન્કમેન્ટમાં અર્થફિલ માટેના દરોનું વિશ્લેષણ રજૂ કર્યું છે. આની સામે, હું માત્ર રૂ. ૭,૨૯,૭૬૪.૦૦ (સાત લાખ ઓગણત્રીસ હજાર, સાતસો ચોસઠ રૂપિયા) એનાયત કરું છું."

અપીલકર્તાના રોક ફિલ સંબંધિત દાવાના સંદર્ભમાં પણ આવો જ ઍવોર્ડ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. સદર એવોર્ડના માત્ર વાંચનથી સ્પષ્ટપણે જણાઈ આવશે કે અહીંના સામાવાળાએ અપીલકર્તાના દાવાનો એક ભાગ સ્વીકાર્યો હતો જેને બદલામાં તેના દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.

આવી કબૂલાત સંભવતઃ અમ્પાયર સમક્ષ પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દસ્તાવેજો તેમજ એફએએફઓ નંબર ૧૫૫/૧૯૭૫ માં અલ્હાબાદ હાઇકોર્ટના નિર્ણયોને ધ્યાને રાખીને કરવામાં આવી હતી. સામાવાળાએ અમ્પાયર સમક્ષ અર્થ ફિલ અને રોક ફિલના જથ્થાના સદર સ્વીકૃત ભાગ અંગે કોઈ પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો ન હતો. એવોર્ડ કારણો સહિતનો હોવો જોઈતો હતો કે નહીં તે પ્રશ્ન સાથે કામ કરતી વખતે એવું અસ્પષ્ટ નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાનો દાવો સ્વીકારવામાં આવ્યો ન હતો. એવી રજૂઆત કે આવી કોઈ કબૂલાત કરવામાં આવી નથી તે રેકર્ડ પરથી સાબિત થતી નથી. બીજી બાજુ, સામાવાળા દ્વારા નિભાવવામાં આવતા દસ્તાવેજોને ધ્યાનમાં રાખીને આવી કબૂલાત કરવામાં આવી હોવી જોઈએ કારણ કે અન્યથા એવોર્ડમાં અર્થફિલ અથવા રોકફિલનો ચોક્કસ આંકડો દર્શાવવો શક્ય ન હતો.

હાઇકોર્ટના તારીખ ૧૭.૪.૧૯૮૦ ના હુકમને ધ્યાનમાં રાખીને અમ્પાયરે અપીલકર્તાના દાવા પર નિર્ણય કરવાનો હતો. સદર હેતુ માટે તેમણે પક્ષકારોના

વર્તનની સામે કરારના નિયમો અને શરતોને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર હતી. આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં વિદ્વાન અમ્પાયર કરારની મર્યાદા બહાર ગયા હોય.

કરારના અર્થઘટન અને/અથવા તેના અમલને લગતી બાબત લવાદો સમક્ષ વિચારણા માટે આવી હતી. અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, પ્રશ્ન હેઠળનું કામ બાકાત રાખવામાં આવેલી બાબતના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતું ન હતું. આમ, સદર પ્રશ્નનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે અમ્પાયરની હકૂમતની અંદર હતો.

એવોર્ડ કારણો વિનાનો છે. એ સુવિદિત સિદ્ધાંત છે કે આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૩૦ હેઠળ પોતાની હકૂમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે કોર્ટ માત્ર ત્યારે જ એવોર્ડમાં દખલ કરી શકે છે જ્યારે લવાદે પોતે અથવા કાર્યવાહીમાં ગેરવર્તણૂક કરી હોય અથવા એવોર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે કોઈ દેખીતી ભૂલ અસ્તિત્વમાં હોય.

વિદ્વાન સિવિલ જજ અને હાઇકોર્ટે એવું તારણ આપ્યું નથી કે અમ્પાયરે મનસ્વી રીતે, અતાર્કિક રીતે, લહેરી રીતે અથવા કરારથી સ્વતંત્ર રીતે કાર્ય કર્યું હતું. એવું કોઈ તારણ કાઢવામાં આવ્યું નથી કે અમ્પાયરે કરારની સભાન અવગણના કરી હતી જે એવોર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે સ્પષ્ટ હતી.

આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૩૦ ના સંદર્ભમાં એવોર્ડ સામેના વાંધા પર નિર્ણય કરતી વખતે કોર્ટ ખૂબ જ મર્યાદિત હકૂમતનો ઉપયોગ કરે છે.

હાલના કેસમાં, અમ્પાયરે માત્ર દાવાઓ રજૂ કર્યા છે, દાવાઓનો ઈતિહાસ આપ્યો છે અને અમુક રકમ એનાયત કરી છે. તેમણે આવું શા માટે કર્યું અથવા શું કરવામાં આવ્યું તે દર્શાવતો પોતાનો વિચાર જાહેર કર્યો નથી. તેથી, અદાલતો માત્ર પોતાની મરજીના આધારે એવોર્ડમાં દખલ કરી શકી ન હોત.

મેસર્સ સુદર્શન ટ્રેડિંગ કંપની વિરુદ્ધ કેરળ સરકાર અને અન્ય, [૧૯૮૯] ૨ એસ.સી.સી. ૩૮ માં આ કોર્ટે નીચે મુજબના શબ્દોમાં કાયદો નક્કી કર્યો છે:

> "પરંતુ, હાલના કેસમાં કોર્ટે જુદા જુદા દાવાઓની તપાસ એ શોધવા માટે કરી ન હતી કે આ દાવાઓ લવાદને સંદર્ભિત કરી શકાય તેવા વિવાદોની અંદર હતા કે નહીં, પરંતુ એ શોધવા માટે કરી હતી કે નિર્ણય પર પહોંચવામાં લવાદે સાચી કે ખોટી રીતે કાર્ય કર્યું હતું કે નહીં. અમારા મતે, પક્ષકારો વચ્ચેના સોદાથી વિપરીત લવાદે કાર્ય કર્યું હતું તેવા તારણ પર આવવા માટે કાયદા અથવા હકીકતના તારણના પોતાના મૂલ્યાંકનને બદલવાની અદાલત પાસે કોઈ હકૂમત ન હતી. કોઈ ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાપાત્ર હતી કે નુકસાની સહન કરવાપાત્ર હતી કે નહીં, તે આ કેસમાં લવાદની સક્ષમતાની અંદરનો

નિર્ણય હતો. કરારનું અર્થઘટન કરવાનો દાવો કરીને કોર્ટ પોતાના પર એ કહેવાનો બોજ લઈ શકી ન હોત કે આ કરારથી વિપરીત હતું અને તેથી હકૂમત બહાર હતું. એ નક્કી કરવું પડશે કે લવાદની હકૂમત અંગેના વિવાદો અને તે હકૂમતનો ઉપયોગ કઈ રીતે થવો જોઈએ તે અંગેના વિવાદો વચ્ચે તફાવત છે. ચોક્કસ ઉપાય આપવાની લવાદની સત્તા અંગે સંઘર્ષ હોઈ શકે છે."

આ પ્રશ્ન તાજેતરમાં યુ.પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ એલાઈડ કન્સ્ટ્રક્શન્સ [૨૦૦૩] ૬ સ્કેલ ૨૬૫ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેંચ સમક્ષ ફરીથી વિચારણા માટે આવ્યો હતો. આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

"લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલ કોઈપણ એવોર્ડ માત્ર ત્યારે જ રદ કરી શકાય છે જો આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમો ૩૦ અને ૩૩ માં નિર્દિષ્ટ એક અથવા બીજી શરત લાગુ પડે છે. આ એવો કેસ નથી કે જ્યાં એમ કહી શકાય કે લવાદે કાર્યવાહીમાં ગેરવર્તણૂક કરી છે. તેમાં પ્રવર્તતી હકીકત–પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને કરારની કલમ ૪૭ નું અર્થઘટન કરવું તેમની હકૂમતની અંદર હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે લવાદ દ્વારા આપવામાં આવેલ એવોર્ડ કાયદા અથવા હકીકત બંને પર ખોટો હોઈ શકે છે અને કાયદાની પ્રથમદર્શી ભૂલ એવોર્ડને રદબાતલ કરી શકતી નથી. એવોર્ડ કારણો સહિતનો છે.

લવાદે તેના સમર્થનમાં પર્યાપ્ત અને સચોટ કારણો આપ્યા છે. કરારનું અર્થઘટન, એ સુવિદિત છે કે, લવાદ દ્વારા નક્કી કરવાની બાબત છે (જુઓ મેસર્સ સુદર્શન ટ્રેડિંગ કંપની વિરુદ્ધ કેરળ સરકાર, એ.આઇ.આર. (૧૯૮૯) સુપ્રિમ કોર્ટ ૮૯૦). એવોર્ડ રદ કરવાની જોગવાઈ કરતી આર્બિટ્રેશન એક્ટ, ૧૯૪૦ ની કલમ ૩૦ તેના અમલમાં પ્રતિબંધિત છે. જ્યાં સુધી કલમ ૩૦ માં સમાવિષ્ટ એક અથવા બીજી શરત સંતોષાય નહીં, ત્યાં સુધી એવોર્ડ રદ કરી શકાતો નથી. લવાદ એ પક્ષકારો દ્વારા પસંદ કરાયેલ ન્યાયાધીશ છે અને તેમનો નિર્ણય આખરી છે. કોર્ટ પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરવાથી વંચિત છે. એવા કેસમાં પણ કે જ્યાં એવોર્ડમાં કારણો સમાવિષ્ટ હોય, ત્યાં પણ કોર્ટની હકૂમતની અંદર તેમાં દખલગીરી ઉપલબ્ધ રહેશે નહીં સિવાય કે, અલબત્ત, કારણો તદ્દન વિકૃત હોય અથવા ચુકાદો કાયદાના ખોટા સિદ્ધાંત પર આધારિત હોય. રેકર્ડના પ્રથમદર્શી રીતે દેખીતી ભૂલનો અર્થ રેકર્ડ પરના દસ્તાવેજો અને સામગ્રીના ગુણદોષની ઝીણવટભરી તપાસ થશે નહીં. એકવાર એવું જણાય કે લવાદનો મત એક સંભવિત મત છે, તો કોર્ટ પોતે દખલગીરી કરવાથી દૂર રહેશે."

ઉપરોક્ત નિર્ણયો બંધનકર્તા પૂર્વચુકાદાઓ રચે છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારો એવો મત છે કે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાઓ ટકાવી શકાય તેમ નથી. તેથી વાદગ્રસ્ત ચુકાદાઓ રદ કરવામાં આવે છે. વિંદ્વાન અમ્પાયર દ્વારા આપવામા  આવેલા એવોર્ડને કોર્ટનો હુકમ બનાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. આ અપીલો તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

અપીલો મંજૂર કરવામાં આવી.

*This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.*

==========

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

***DISCLAIMER:*** *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*